

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

INES OŽVALD

ANALIZA SVJETSKOG TRŽIŠTA ZLATA

ZAVRŠNI RAD

ČAKOVEC, 2015.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

INES OŽVALD

ANALIZA SVJETSKOG TRŽIŠTA ZLATA
WORLD GOLD MARKET ANALYSIS

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

Dr.sc. Damira Miroslav, v.pred.

ČAKOVEC, 2015.

SADRŽAJ

Sažetak	2
1. Uvod.....	3
2. Svojstva i upotreba zlata.....	4
2.1. Kemijska i fizikalna svojstva zlata	4
2.2. Proizvodnja zlata	5
2.3. Upotreba zlata	8
3. Uloga zlata u svjetskoj ekonomiji	11
3.1. Zlato kao valuta	11
3.2. Zlato i ekonomske fluktuacije	13
3.3. Otkup i izvoz obiteljskog zlata iz RH.....	15
4. Analiza kretanja cijene zlata.....	16
4.1. Promjene kroz povijest	16
4.2. Vrhunac 2011.godine	24
4.3. Cijena zlata danas	26
Literatura.....	29

Sažetak

Zlato je jedan od prvih metala koji su ljudi počeli obrađivati i izrađivati predmete od njega, najčešće su takvi predmeti bili dokaz prestiža i bogatstva iz razloga jer ga je bilo jako malo i radi njegove iznimne ljepote. S vremenom zlato je postalo sinonim za novac, nakon što su ljudi shvatili da je iz navedenih razloga rijedak predmet, počelo se koristiti kao platežno sredstvo i tako je i dan danas ostalo bez obzira na pojavu novca. Zlato je uvijek „sigurna luka“ svima, bez obzira na novac i ostale vrijednosti, radi ljudskog nepovjerenja u financijske institucije odnosno načina razmišljanja u kojem se zlato smatra kao simbol trajne vrijednosti. Detaljnije o tome zašto je to tako bit će objašnjeno u ovom radu. Isto tako u radu je analizirano kretanje njegove cijene na svjetskom tržištu, od samih početaka dok se uvodilo kao valuta, do trenutaka u kojima je bio povezan s valutama. U radu se spominju okolnosti i čimbenici koji su doveli do drastičnih promjena u cijeni zlata kroz godine, a isto tako te promjene u cijeni zlata donijele su i neke socijalne promjene u svijetu koje su također dotaknute u analizi u ovom radu. Upravo je zlato jedan od faktora koji se spominjao u svim većim ekonomskim i gospodarskim promjenama kroz povijest isto tako te promjene su imale uvijek utjecaj na cijenu koja se mijenja iz dana u dan. U radu se spominje i razdoblje vrhunca te cijene iz ne tako davne prošlosti gdje su mnogi investitori zaradili bogatstva na zlatu, a „obični“ ljudi si djelomično olakšali svakodnevne financijske probleme njegovom prodajom.

Ključne riječi

cijena zlata; centralne banke; ekonomsko stanje; gospodarska kriza; valuta; zlato

1. Uvod

Zlato je jedini predmet koji oduvijek oduševljava ljudski rod zbog svoje rijetkosti i ljepote, ali i jako dobrih i cijenjenih kemijskih i fizikalnih svojstava. Sama „glad“ (potražnja) počinje već otkrićem tog metala i on od svojih samih početaka postaje mjerilo bogatstva, prestiža i svega ostalog što se veže uz to.

Oduvijek je zlato imalo dvostruku funkciju, osim što je bilo iznimno lijepo i predmet divljenja, isto tako je bilo i valuta, odnosno sredstvo plaćanja što je na neki način ostalo i do danas. To znači da zlato ima dvostruku funkciju, odnosno u svakom trenutku se može pretvoriti iz valute u proizvod i obrnuto. Jedan od dokaza toga je to što su se kroz povijest često predmeti od zlata topili i pretvarali u zlatne poluge ili razne zlatnike koji su služili za plaćanje.

Tijekom prošlosti zlato je znalo biti vodeća i glavna valuta odnosno jedino sredstvo plaćanja, dok se valute nisu dovoljno razvile i osamostalile. Iako se tokom povijesti puno puta vraćalo s valuta na zlato i obrnuto.

U novijoj povijesti kao i danas uloga zlata se promijenila. Sada ono više ne služi kao pokriće novčanica već kao standard za određivanje vrijednosti. Isto tako dio zlata se koristi i kao glavni oblik monetarnih rezervi zemalja.

Cijena zlata kroz povijest se mijenjala paralelno s događajima u svijetu. Na cijene zlata utjecale su mnoge gospodarske i ekonomske neprilike kao i ratovi te velike vremenske nepogode. Kroz povijest dva najznačajnija skoka u cijenama su se dogodila 1980. koji je izazvan s namjernom i godine 2011. koji je posljedica velike gospodarske krize.

U prvom dijelu rada opisana su neka osnovna svojstva zlata, primjena zlata i način na koji se ono dobiva iz svog elementarnog stanja. Isto tako opisana je njegova primjena odnosno upotreba od nakita pa sve do platežnog sredstva. U drugom dijelu je opisano na koji način je zlato funkcioniralo kao platežno sredstvo odnosno valuta i promjene vezane uz to koje su se dešavale kroz povijest, a imale su utjecaja. U trećem dijelu rada analizira se cijena zlata na tržištu kroz povijest te faktori koji su utjecali na nju.

2. Svojstva i upotreba zlata

2.1. Kemijska i fizikalna svojstva zlata

Zlato je rijedak i izrazito koristan plemeniti metal kojeg iskapamo iz zemljine unutrašnjosti. Nastao je od riječi Aurum što znači sjaj zore. Kemijski simbol zlata je Au, atomski broj 79, atomska masa 196,967, relativne gustoće 19,30 g/cm³, a talište mu je na 1064,0°C. (*Marković, 1998.*)

Prepoznatljive je žute boje i jakog sjaja, mekano je i jako rastezljivo, a uz to vrlo žilavo pa se može izvlačiti u najfinije žice ili listiće, te je time povoljno i za kovanje. Toliko je rastezljivo da se 30 grama može rastegnuti u žicu dugu osamdeset kilometara ili spljoštiti u listić površine 10 kvadratnih metara.

Ne hrđa, ne gubi sjaj i ne podliježe nagrizanju, provodi toplinu i elektricitet, a topla žuta sjajna boja daje mu veliku ljepotu i to je upravo jedan od razloga zašto je tisućljećima jedan od najtraženijih metala.

Na zraku je stabilan i ne reagira s kisikom ni na kojoj temperaturi, ne otapa se u kiselinama ni lužinama. Otapa se jedino u zlatotopci, mješavini koncentrirane solne i dušične kiseline (3:1) i u cijanidnim otopinama koje sadrže kisik, zbog stvaranja kompleksa s kloridom odnosno cijanidom. Zlato je rijedak element i ima ga deset puta manje od srebra, u prirodi se obično nalazi u elementarnom stanju u kremenim žilama ili pijesku rijeka. Zlato se najčešće upotrebljava za izradu nakita, novca, zubnih proteza te za elektroničke krugove i kontakte. (*Marković, 1998.*)

2.2. Proizvodnja zlata

Postupci za dobivanje zlata iz elementarnog zlata mogu se svrstati u rezne postupke ispiranja vodom, tako se uklanjaju ostali materijali (jalovina) od metalnog zlata, i u postupke izluživanja kojima se zlato selektivno izdvaja iz rude. Izluživanje je primjenjivo i za naplavno i za gorsko zlato, a obuhvaća različite proizvodne procese kao što su amalgamacija i cijanizacija. Postoji još jedna metoda dobivanja a to je istaljivanje i rafinacija neplemenitih metala, posebno olova i bakra gdje se zlato dobiva kao sporedna sirovina.

Ispiranje

Ispiranje je najstariji i najjednostavniji način dobivanja zlata i njime se iskorištava samo dio zlata iz nalazišta. Usitnjene stijene koje sadrže zlato i pijesak miješaju se s vodom, pri čemu se zlatna zrnca i ljuskice, zbog svoje velike gustoće, spuste na dno brže od jalovine, tj. otpadnog materijala.

Amalgamacija

Prije nego što je razvijena cijanizacija, najvažniji postupak odvajanja zlata iz ruda bila je amalgamacija. Taj se postupak danas još provodi, obično zajedno sa cijanizacijom.

Amalgamacija je jednostavan postupak za dobivanje zlata iz naplavnih ležišta ili iz iskopanih ruda. To je fizikalni proces u kojem zlato sa živom stvara amalgam ili mješavinu koja se dobiva spajanjem žive i neke rude, a poslije se živa ukloni destilacijom. Kod ovog postupka prethodno se rude podvrgavaju drobljenju i mljevenju, a zatim se smrvljena ruda temeljito obradi vodom i živom pri čemu se velik dio zlata pri miješanju amalgamira s živom uz stvaranje amalgama zlata u vodi otopljene rude, uz istovremeno nastajanje „grubozrnatog zlatonosnog“ mulja.

Amalgam se zatim podvrgava destilaciji, pri čemu se iz nastalog zlatnog amalgama živa odestilira zagrijavanjem i predestilira (regenerira kondenziranjem u hladnjaku), a preostalo sirovo zlato ostane u uređaju za destilaciju, koje se kasnije tali u grafitnim loncima. (*Miovanović, 2000.*)

Osim izrazite otrovnosti, najveći nedostatak rada sa živom je nepotpuno izdvajanje zlata, jer se njegovi najsitniji djelići slabo otapaju u živi, te ne dolazi do potpunog iskorištavanja rude. (*Miovanović, 2002.*)

Cijanizacija ili Cijanoidni postupak

Cijanizacija je najvažniji postupak za ekstrakciju zlata iz ruda. Postupak su 1887. godine razradili J. S. MacArthur, R. W. Forrest i W. Forrest u Glasgowu, te se otada uvelike primjenjuje u većini zemalja koje proizvode zlato. Tako se iz rude može izlužiti do 95% metalnog zlata. Primjeni li se uz cijanizaciju i amalgamacija može se odvojiti i do 97% zlata. Ponekad je rudu potrebno podvrgnuti prethodnoj metalurgijskoj obradi kao što je flotacija ili prženje. U cijanizacijskom postupku zlatna se ruda mrvli u drobilicama i dalje usitnjuje mokrim mljevenjem, obično u kugličnim mlinovima. Krupniji materijal može se zatim odvojiti i dalje obraditi amalgamacijom, a sitniji se materijal finoće mulja zgusne u dekantatorima do udjela vode od 50.60% te izlužuje u agitatorima s 25 postotnom otopinom kalijeva ili natrijeva cijanida. Mulju se obično dodaje vapno da bi se kontrolirao pH i smanjili štetni učinci nekih minerala, posebno sulfida bakra, željeza, antimona, i arsena, koji troše cijanid i kisik, te uzrokuju slabe prinose zlata. Izlužuju se uz snažno miješanje mulja kroz koji se propuhuje stlačeni zrak. On omogućuje da se zlato provede u otopinu kao kompleksni cijanid. Da bi se zlato u potpunosti otopilo, potrebno je kontinuirano miješanje uz prozračivanje mulja u trajanju do 50 sati. Cijanidna se otopina odjeljuje od čvrstog ostatka filtriranjem ili protustrujnim dekantiranjem, a zatim se propušta kroz vakuumske komore i ozračuje. (*Chi, Fuerstenau, Marsden, 1997.*)

Mulj koji ostaje nakon procjeđivanja suspenzije praktički više ne sadrži zlato. Sirovo se zlato iz zlatnog amalgama dobije uklanjanjem žive destilacijom, dok se cijanidnom lugu dodaje cink u prahu, pri čemu se sirovo zlato istaloži. Nastali mulj, koji uz srebro, neke neplemenite metale i druge primjese sadrži mnogo zlata, odvaja se u prešama za cijedenje od cijanidne otopine, koja se crpkama vraća u proizvodni proces. Pogače od mulja suše se u pećima za prženje, pri čemu se oksidiraju neplemeniti metali. Osušeni se materijal zajedno s talioničkim dodacima za stvaranje troske stavlja u lučnu peć. Taljenjem, koje traje oko dva sata, ukloni se najveći dio primjese iz zlatnog mulja

vezanjem u trosku, nakon čega se sirovo zlato lijeva u poluge teške 12,5 kg. Zlatne se poluge šalju u rafineriju na dalju obradu.

Dobivanje zlata kao sporednog proizvoda

Male se količine zlata, srebra i plemenitih metala nalaze u mnogim metalnim rudama, u prvom redu u rudama bakra i olova. Oni slijede osnovni metal (npr. olovo ili bakar) tijekom talioničke prerade, a pri njenoj se rafinaciji dobivaju kao sporedni proizvodi.

Zbog strogih pravila i propisa za zaštitu okoliša posljednjih se godina traže mogućnosti da se cijanid za izluživanje zamijeni manje štetnim i opasnim reagensima. Jedna od vrlo studiranih i primjenjivanih reakcija uključuje tioureu u kiseloj sredini s trovalentnim željezom kao oksidansom. U usporedbi sa cijanizacijom proces je brz, a zlato se pritom ne pasivizira. Glavni je nedostatak postupka visoka cijena i neotpornost tiouree prema hidrolizi i oksidaciji u uvjetima izluživanja. Drugi su potencijalni reagensi klorid, tiocijanat i polisulfidi. Očekuje se da će tiocijanati u budućnosti biti važni u mogućim procesima kombiniranog izluživanja zlata i urana. (*Miovanović, 2002.;* <http://www.srebrozlato.com/>)

2.3. Upotreba zlata

Upotreba za nakit i ukrasne predmete

Zlato kao plemeniti metal je jako rasprostranjen u izradi nakita i u svim vrstama industrije koje se bavi izradom visoko vrijednih stvari. Poznato je od davnina da je u izradi predmeta kojima su žene i muškarci ukrašavali svoje tijelo bilo korišteno zlato jer je kao materijal jako zahvalno za obradu i vrlo lako se može topiti i pretapati u razne kalupe, a da pri tome ne gubi svoja svojstva niti čvrstoću, isto tako nije sklono niti oksidiranju.

Zlato je kao metal jako otporno i na razne vanjske utjecaje (vlaga, kiseline, znoj, itd) i može biti jako dugo izloženo tim utjecajima, a oni neće utjecati na njegova svojstva. Jedna od bitnih karakteristika zlata je to što je zbog svoje rijetkosti vrlo cijenjena sirovina i kao takva jako je skupa. To su prepoznali i dizajneri nakita i raznih ukrasnih predmeta koji su u izradi koristili zlato. Pri tome kroz vrijednost predmeta uz pomoć vrijednosti zlata naplatili su svoj cjelokupni rad i trud, ali pritom su ljudima ponudili nakit koji će nositi, ali koji će osim estetske imati i trajnu vrijednost.

U raznim periodima kroz povijest, ali i u današnje vrijeme nakit koji se radi od zlata na neki način je statusni simbol jer zbog svoje visoke vrijednosti nije baš dostupan širokoj masi potrošača. Obradom i dizajnom zlata se bave samo najcjenjeniji dizajneri i majstori jer je to jako skup i kompliciran postupak za koji je potrebno mnogo znanja, truda i vještine.

Zlato je obično označeno žigovima, a žigovi označavaju postotak čistog zlata sadržanog u ukupnoj masi predmeta. Ovo su primjeri označavanja zlata te značenje pojedinog žiga:

- 8kt ili 333 (33,3% čistog zlata)
- 9kt ili 375 (37,5% čistog zlata)
- 12kt ili 500 (50% čistog zlata)
- 14kt ili 585 (58,5% čistog zlata)
- 18kt ili 750 (75% čistog zlata)
- 22kt ili 900/916 (90/91,6% čistog zlata)

- 24kt ili 999 (99,99% čistog zlata)

Isto tako postoji zlato različitih boja, a jedina razlika je samo u odabiru ostalih metala sa kojima se zlato legira kako bi dobilo određenu finoću, što znači da zlato bilo koje boje ako ima isti postotak zlata, npr. 585 zlato jednako vrijedi. (<http://www.srebrozlato.com/>)

Upotreba u industriji

Industrijsku primjenu zlato nalazi, u vrlo malim količinama, u raznim elektroničkim uređajima, od računala do mobitela i televizora, koji se koriste u svakodnevnom životu i koji sadrže male količine ovoga plemenitog metala. To je zato jer je zlato izvrstan provodnik električne energije, što je još važnije, nije podložno oksidaciji ili nagrivanju poput drugih metala koji se koriste u električnim uređajima. Koristi se u priključcima, lemljenome spajanju žica, itd. U računalnome sustavu, različiti dijelovi od ovog metala mogu olakšati točan prijenos digitalnih podataka pri golemim brzinama. S razvitkom računalne tehnologije, odnosno silicijskih čipova, potreba za zlatom u tom je segmentu sve manja.

Zlato se koristi i u zrakoplovstvu te svemirskim tehnologijama. Oblaganje letjelica zlatom pomaže odražavanju infracrvenoga zračenja odnosno stabilizaciji temperature. Kod svemirskih letjelica zlato se rabi za podmazivanje raznih mehaničkih dijelova jer je za razliku od organskih maziva djelotvorno i u vakuumu, odnosno u uvjetima puno većega zračenja nego što je slučaj na Zemlji. Astronauti koji su kročili na mjesec imali su vizire na kacigama premazane tankim slojem zlata kako bi se zaštitili od sunčeva zračenja. Danas se sve više govori o važnosti zlata u nanotehnologiji. (<http://www.gold.org/technology/gold-and-high-tech-engineering>)

U svim navedenim primjerima industrijske upotrebe riječ je o vrlo malim količinama zlata, a sve više u primjenu ulaze i novi materijali koji mogu zamijeniti zlato a koji su daleko jeftiniji.

Upotreba u medicini i stomatologiji

Zlato ima određenu primjenu u medicini, koristi se u dijagnostici, kao i u tretmanu određenih bolesti. U liječenju raka čestice radioaktivnoga zlata usađene u tkiva mogu poslužiti kao izvor zračenja. Radioaktivno zlato također se koristi u dijagnostici drugih bolesti.

Zbog svojih kemijskih svojstava, zlato se koristi kao ispuna krunica i ortodontskih naprava u stomatologiji. Za zubne se popravke u svijetu godišnje iskoristi oko 60 tona zlata. Ta je količina svake godine sve manja zbog otkrića niza novih materijala koji su iskoristivi u stomatologiji, a daleko su jeftiniji od zlata. (<http://www.zlatnapoluga.eu/zlato-i-trziste/korist-zlata>)

3. Uloga zlata u svjetskoj ekonomiji

3.1. Zlato kao valuta

Čisti zlatni standard

Čisti zlatni standard je novčani sustav zlatne valute sa zlatnim kovanim novcem u opticaju u kojemu se papirne novčanice mogu zamijeniti odgovarajućom količinom zlata. Na novčanicama je naznačena emitenta odnosno obveznica (države, banke ili vladara) prema kojoj je napisana količina zlata koje se može isplatiti za pojedinu novčanicu.

Ova faza počinje u 20-im godinama 19. stoljeća, a osnovna joj je karakteristika potpuna sloboda kovanja zlatnog novca za privatni račun, što u kasnijim fazama nije slučaj, tj. ukoliko posjedujete zlato sami ga možete skovati i napraviti novac. U ovoj fazi također postoji sloboda, odnosno neograničenost uvoza i izvoza zlata. U odnosu na zlato ili druge valute, vrijednost novca ili devizni tečaj se uvijek održava stabilnim u ovoj fazi.

Na produktivnost rada s vremenom su utjecale i velike tehnološke revolucije koje su također imale utjecaja na širenje proizvodnje i tržišta. Zbog povećanja uvoza i izvoza javila se i potreba za porastom proizvodnje zlata u odnosu na tadašnju proizvodnju koja je bila relativno spora. Zbog ovoga problema dolazi do velikog razvoja novca, novčanica i mjenica jer su se mnoge zemlje koje nisu imale dovoljne količine zlata morale zadovoljiti zlatnim standardom bez cirkulacije zlatnog kovanog novca. U periodima krize, stagnacije ili pogoršavanja međunarodne situacije sustav je postajao nestabilan. (*Kenneth, 1987.*)

Zlatno – polužni standard

Zlatno – polužni standard je nastao zbog problema koji se javio razvojem trgovine, odnosno zbog oskudice zlata u odnosu na tadašnje potrebe. Razvio se između dva svjetska rata i omogućio daljnju ekspanziju novčanog optičaja u skladu sa potrebama i širenjem privredne aktivnosti. U prometu ne cirkulira novac iskovan od zlata, ali se novčana jedinica i dalje definira u zlatu. Zlatno pokriva se drži u obliku zlatnih poluga ili šipki za koje su se mogle konvertirati banknote, pri čemu su se za zlato mogli

zamijeniti samo veći iznosi novčanica, te je zbog toga smanjena potražnja za polugama. U ovakvom sustavu kao zakonsko sredstvo prometa i plaćanja u neograničenim količinama cirkuliraju novčanice emisijske banke definirane u zlatu. Emisijska banka je banka koja ima monopol nad izdavanjem novčanica i kovanog novca.

Ovu fazu zlatno-polužnog standarda karakterizira izvjesna sloboda izvoza ili uvoza zlata, ali uz izraženu državnu intervenciju na deviznom tržištu. Za razliku od čistog zlatnog standarda u kojem je poremećaj u vrijednosti valute automatski inicirao izvoz zlata bez ograničenja, sad to nije bilo moguće bez aktivnosti države što je na neki način i prednost. (*Kenneth, 1987.*)

Zlatno - devizni standard

Zlatno – devizni standard predstavlja sustav nakon prvog svjetskog rata u kojem je kombinacijom zlatnog i deviznog pokrića stvorena daljnja mogućnost ekspanzije novčanog opticaja preko novčanih surogata. Novčanica postaje jedino zakonsko sredstvo prometa i plaćanja te poprima karakteristike konačnog sredstva plaćanja. Pored zlata koje je zapravo pokriće novčanici koja je u opticaju, funkciju pokrića novčanici dobivaju i strana sredstva plaćanja koja se mogu pretvoriti u zlato u zemlji podrijetla. Emisijska banka može konvertirati domaći novac za zlato. Novčanica poprima karakteristike papirnato novca s prisilnim smjerom i potpuno je lišena svoje standardne ili objektivne vrijednosne podloge. Ovaj standard je djelomično odgovoran za svjetsku ekonomsku krizu jer njegovom primjenom dolazi do snažne ekspanzije novčanog opticaja. Ovom fazom definitivno se uspostavlja granica između unutrašnjeg i međunarodnog valutnog sustava. Intervalutarna vrijednost se mora umjetno održavati, a ne automatski. Kretanje zlata u međunarodnom prometu je ograničeno deviznim tečajem, a svjetski novac postaju valute samo nekih zemalja. Sustav zlatnog standarda se počeo raspadati prvim svjetskim ratom, a u potpunosti je propao velikom svjetskom ekonomskom krizom. (*Schwartz, 1987.*)

3.2. Zlato i ekonomske fluktuacije

Potražnja za zlatnim nakitom

Danas je Indija najveći potrošač zlata. Indijci kupuju oko 25% svjetskog zlata, odnosno oko 800 tona svake godine, najviše za nakit. Indijska kućanstva posjeduju 18000 tona zlata, što čini oko 11% ukupne svjetske količine i vrijedi više od 950 milijardi američkih dolara. Po potrošnji zlata u tonama u 2010. godini slijede Kina (428 tona), SAD (128 tona), Turska (74 tone), Saudijska Arabija (72 tone), Rusija (67 tona), Ujedinjeni Arapski Emirati (63 tone) te Egipat (53 tone). Svake godine Svjetsko vijeće za zlato izrađuje detaljna izvješća o ukupnoj svjetskoj proizvodnji i potražnji zlata. Prema njihovim podacima potražnja i proizvodnja su otprilike na jednakoj razini, a npr. u 2009. godini potražnja je bila manja od proizvodnje i moglo se očekivati da će cijena zlata početi padati, međutim događa se upravo suprotno, cijena zlata je naglo porasla. Uzrok tome je bila potražnja za investitorskim zlatom koja je porasla za čak 64% radi ekonomske krize 2008. Cijena zlata danas ne ovisi o realnoj ponudi i potražnji. (<http://www.ft.com/cms/s/0/d4d5ca52-6a9c-11e4-bfb4-00144feabdc0.html#axzz3UpJ2i>)

Ekonomska kriza

Ekonomska kriza je jedan od faktora koji povećava potražnju za zlatom. Investitori za vrijeme ekonomske krize, odnosno nestabilnih vremena za njihov kapital, nastoje zaštititi kapital na način da ga ulažu u aktivu za koju misle da je sigurnija. Upravo iz tog razloga zlato je stoljećima privlačilo investitore, predstavljajući za njih tzv. „Siguran raj“ (engl. safe heaven). Svježi geopolitički i ekonomski strahovi najviše su odgovorni za rekordan porast cijene zlata u nekoliko posljednjih godina. Kriza na tržištu hipoteka u Sjedinjenim Američkim Državama, koja je dovela do svjetske financijske krize, rat u Iraku i nagle političke promjene u Pakistanu zbog ubojstva bivšeg predsjednika koje je uzdrimalo ionako nestabilnu nuklearno naoružanu naciju, dovele su do stvaranja veoma turbulentnog perioda. U takvim okolnostima cijene zlata rastu, jer investitori povlače novac iz rizičnih investicija, kao što su akcije i obveznice i ulažu ga u relativno sigurno zlato. (Conard, 2010.)

Strah od inflacije

Strah od inflacije također potiče investicijsku potražnju. Na duži rok zlato održava svoju kupovnu moć, što znači da njegova vrijednost ostaje stabilna u odnosu na dobra i usluge koje se mogu kupiti. Realna cijena zlata se pokazala stabilnom tijekom prošloga stoljeća koje se karakteriziralo velikim promjenama i geopolitičkim šokovima. Za razliku od zlata, kupovna moć valuta je generalno opadala tijekom tog perioda zbog rastućih cijena roba i usluga. Kao posljedica toga, a u cilju zaštite od inflacijskih efekata i fluktuacije vrijednosti valuta, dolazi do sve većeg interesa za kupnju zlata. (*Conard, 2010.*)

Rat i prirodne katastrofe

U uvjetima krize poput prirodnih katastrofa, koje uzrokuju nestašice, ili rata, novac postaje bezvrijedan jer u takvim uvjetima najpotrebnija je hrana i druge životne potrepštine kojih uvijek u takvim situacijama nedostaje. Ista stvar se dešava sa zlatom, u tim uvjetima njegova cijena počinje padati u odnosu na cijenu hrane i drugih osnovnih životnih potrepština. Takva promjena cijene zlata je dosta niska, ali je uvijek prisutna na samom početku neke od prirodnih katastrofa ili rata, iako nema neki dugoročni utjecaj i obično se nakon nekog vremena vrati na normalno stanje odnosno na stanje koje je bilo prije novonastale situacije. (<http://www.gold-eagle.com/article/effects-global-war-gold>)

3.3. Otkup i izvoz obiteljskog zlata iz RH

U gradovima diljem zemlje posljednjih godina otvarale su se stanice za otkup zlata. Sam otkup zlata nema veze samo sa krizom nego i sa rastom vrijednosti tog plemenitog metala. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore u 2012. godini iz Hrvatske je izvezeno čak osam puta više zlata nego godinu ranije, odnosno u ukupnoj vrijednosti od 33,6 milijuna eura, a 2010. je izvezeno zlata u vrijednosti od 4,5 milijuna eura. Osim rasta broja obrta za otkup zlata u Hrvatskoj rastao je i broj tvrtki koje se bave njegovim izvozom. Prema podacima Ministarstva gospodarstva, koje je zaduženo za izdavanje dozvola za uvoz i izvoz zlata, 2011. godine je izdano 80 dozvola za izvoz, što je pet puta više nego u 2010. godini kada ih je izdano samo 16. U 2012. godini je iz Hrvatske izvezeno više od šest tona zlata ukupne vrijednosti 217,170.324 američkih dolara. Sve ovo je počelo pojavom ekonomske krize u Hrvatskoj u posljednjih nekoliko godina. Građani su sve više posezali za prodajom svojih dragocjenosti, a zlatni biznis svoji je bum doživio 2012. godine kada su gotovo na svakome uglu nicali otkupne stanice za zlato. U posljednje dvije godine posao otkupa zlata polako jenjava, neki podaci kažu da je promet pao za čak 43%. Razlog gotovo prepolovljenog izvoza zlata, prema nekima leži u padu otkupne cijene zlata na svjetskom tržištu, dok neki pak smatraju da su hrvatski građani prodali sav zlatni nakit. Valja napomenuti da je ovaj trend otkupa zlata u Hrvatskoj otvorio i određeni broj radnih mjesta. Naime, neke su tvrtke koje su se bavile izvozom zlata otvorile i po 200-tinjak otkupnih stanica koje su zapošljavale najmanje dvije osobe.

(<http://slobodnadalmacija.hr/Hrvatska/tabid/66/articleType/ArticleView/articleId/168804/Default.aspx>)

4. Analiza kretanja cijene zlata

4.1. Promjene kroz povijest

Zlatno orijentiranje je dobro ispunjavalo svoj zadatak dok u se i domaći i međunarodni privredni odnosi uglavnom zasnivali na liberalističkim principima. Međutim, filozofija zlatnog važenja, koja se zasnivala na automatskom održavanju vrijednosti novca i odgovarajućoj ulozi centralne banke, nije više odgovarala izmijenjenim, velikim dijelom dirigiranim privredama i novim privrednim ciljevima. Osnovna dva cilja u sistemu zlatnog važenja bila su stabilnost kupovne snage novca u zemlji i stabilnost njegove intervalutarne vrijednosti. Međutim, u slučaju divergentnog kretanja ova dva oblika vrijednosti novca, prednost se davala intervalutarnoj stabilnosti. Drugim riječima, eventualna intervalutarna nestabilnost se korigirala inflacijskim i deflacijskim kretanjima u zemlji što je imalo odgovarajuće posljedice na zaposlenost i proizvodnju. Naime, u zlatnom važenju zemlja koja je gubila zlato bila je u većoj mjeri prisiljena provoditi restriktivnu politiku, nego što je zemlja koja je stjecala zlato bila prisiljena provoditi ekspanzivnu politiku. Stoga je mana ovog novčanog sustava to što djeluje opće deflatorno i to naročito u smislu smanjivanja zaposlenosti, koja je danas, zajedno sa privrednim rastom, jedan od glavnih ciljeva ekonomske politike, tako da se pristaje i na stupanj inflacije ako to doprinosi održavanju zaposlenosti. (*Vilar, 1990.*)

Godine 1933. na mjesto predsjednika Sjedinjenih Američkih Država dolazi Franklin Roosevelt. To je bio period veoma teških ekonomskih uvjeta, koji su doveli do navala na banke i gomilanja zlata do te mjere da je prijetilo urušavanje cijelog bankarskog sustava.

Stupanjem na funkciju Roosevelt je naredio zatvaranje svih banaka u državi i zabranio sve isplate u zlatu, kao i mijenjanje stranih valuta. Traženo je da se rezervi izvrši potpuna predaja svih oblika zlata, koje se još nalazilo u posjedu pojedinaca, a otkup je vršen po cijeni od 20,67 američkih dolara po unci (unce). (*Conard, 2010.*)

Vlada SAD-a skupila je tada 200 miliona unci zlata u vrijednosti od 4 milijarde američkih dolara. Šest mjeseci kasnije donesen je zakon o zlatnim rezervama kojim se na vladu prenosi vlasništvo nad ukupnom količinom monetarnog zlata koje

čini zlatnu podlogu valute zemlje. Sve zlato iz federalnih rezervi preneseno je u državnu blagajnu u zamjenu za necirkulirajuće certifikate o zlatu izdane od strane banaka federalnih rezervi. Novi zakon ovlastio je predsjednika da smanji vrijednost dolara na bilo koji iznos koji smatra odgovarajućim, ali ne više od 60%. Roosevelt je zgrabio tu mogućnost i smanjio dolar za 59%, sa 20,67 na 12,2 američkih dolara po unci zlata. Od trenutka smanjivanja SAD su počele sve više nagomilavati zlato i 1940. godine zlatne rezerve dosegnule su 18 milijardi američkih dolara. Taj i drugi postupci promijenili su stav većine ljudi i počeli su osjećati nepovjerenje i sumnju. Kada danas pogledamo unatrag, jasno se vidi da je Rooseveltov „New Deal“ kao monetarna akcija bio čisti promašaj, loše zamišljena i bez okvirne koncepcije. Ljudi su izgubili 50% novca koji su zaradili vlastitim radom kako bi dolar devalvirao samo jednim potpisom. Vlada nije dobila ništa osim hrpe zlata koja je praktički nestala zbog prekomjerne potrošnje političara za projekte kojima je jedina svrha bila kupovanje glasova. Zlatni standard sprječavao je upravo takvo rasipanje jer je po njemu neophodno da se svaki izdatak nadoknadi njegovim ekvivalentom u zlatu.

Prvi međunarodni sporazum o zlatu potpisan je u srpnju 1944. godine u Bretonwoods kada je osnovan Međunarodni monetarni fond (MMF). Ovim sporazumom je zlato stavljeno u centar novog međunarodnog monetarnog sistema. Propisano je da zemlje članice vrijednost svojih valuta određuju u odnosu na zlato ili u odnosu na dolar, koji se, također, vezivao za zlato. Dolar je zadržao fiksnu vrijednost u odnosu na zlato po 35 dolara po unci. Zbog toga je ovaj sustav nazvan zlatno - dolarskim standardom. Ovakav sistem je potpomogao stvaranju vjerojatno najuspješnijeg perioda u ekonomskoj povijesti, barem što se tiče zapadnih zemalja. Međutim, fiksna cijena dolara u odnosu na zlato je tokom vremena postala nerealna, dijelom zbog rasta inflacije, a dijelom i zbog porasta u potražnji za zlatom, koji je bio posljedica rata u Vijetnamu. (*Elwell, 2011.*)

U cilju stabilizacije i održavanja cijene zlata blizu službene od 35 dolara po unci, centralne banke osam zemalja (Belgije, Francuske, Italije, Nizozemske, Švicarske, Velike Britanije, Sjedinjenih Američkih Država i Zapadne Njemačke) su 1961. godine sklopile sporazum poznat kao „Zlatni bazen“ (engl. Gold Pool). Svaka je zemlja bila dužna u taj „bazen“ uložiti određenu količinu zlata, u zamjenu za dolare. Ukupna

vrijednost zlata u zlatnom bazenu iznosila je oko 270 milijuna američkih dolara. Zadatak ovog sporazuma je bio da sprječava prekomjerne promjene cijena zlata i s tim povezane kalkulacije pošto su svi sudjelovali. Naime, zlatni bazen je predviđao prodaju rezervi zlata od strane centralnih banaka na tržištu ukoliko bi došlo do rasta potražnje i na taj način se sprječavao rast cijene zlata. Engleska centralna banka (engl. Bank of England), koja je nastupila kao agent bazena je istakla kako se na ovaj način održalo povjerenje javnosti u međunarodni monetarni sustav.

Engleska centralna banka je održavala cijenu zlata u granicama od 35,08 do 35,16 dolara za finu uncu prodajom ili kupovinom na londonskom tržištu zlata i krajem svakog mjeseca obavještavala zemlje članice o operacijama „bazena“. Pozitivni ili negativni saldo ovih operacija se dijelio između zemalja članica, prema njihovim koeficijentima u bazenu. Stabilizacijsko djelovanje bazena naročito je došlo do izražaja u prosincu 1964. godine, kada je, zbog konverzije financijskih dolarskih potraživanja u zlato, cijena zlata na londonskom tržištu dosegla svoj maksimum od 35,15 dolara za finu uncu. Zbog intervencija „bazena“, cijena zlata u Londonu je već u siječnju 1965. godine pala na 35,13 dolara za finu uncu, čime je uklonjeno nenormalno stanje. Zbog veoma velike potražnje za zlatom, a i iz straha od devalvacije dolara na sastanku u Washingtonu u ožujku 1968. godine ukinut je ovaj sporazum i centralne banke su se dogovorile da više neće nuditi zlato na tržištu i da će vršiti transakcije samo između sebe po službenoj cijeni. Na taj način je razdvojen sistem privatnih transakcija, u kojem su cijene fluktuirale pod utjecajem ponude i potražnje, od sustava zvaničnih transakcija, koje su se vršile po utvrđenoj cijeni. To je prouzrokovalo rast cijena zlata na tržištu.

Krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina situacija u međunarodnim ekonomskim odnosima se u mnogo čemu izmijenila, posebno kada je u pitanju odnos između SAD-a i zapadne Europe. Razlike u privrednoj dinamici između SAD-a na jednoj strani i zemalja zapadne Europe i Japana, na drugoj strani, dovele su do sasvim nove i neočekivane pojave – pretjerano velikog deficita platnih sredstava SAD-a, koji više nije služio samo za pokrivanje uvoznih deficita zemalja ostalog svijeta, nego je postao glavni izvor povećanja deviznih rezervi uglavnom zemalja kontinentalne Europe i jedan od glavnih uzroka međunarodne monetarne krize. Zapadna Europa nije više monetarne rezerve akumulirala samo u obliku dolarskih potraživanja već je veliki dio

svojih dolarskih potraživanja konvertirala u zlato, budući da je postojala obaveza SAD-a da na zahtjev vlasnika dolarska potraživanja konvertira u zlato. Konverzija je išla na račun zlatnih rezervi SAD-a. Poplava dolara na deviznim tržištima širom svijeta činila je zlato sve atraktivnijim. Zlatne rezerve SAD-a postajale su sve manje, i dok je cijena zlata počela naglo rasti, vrijednost dolara je postajala manja iz dana u dan. Time je i osnova međunarodnog monetarnog sistema postavljena na principima zlatno - deviznog standarda postajala slabija. Uskoro među mjerama sanacijskog programa američke privrede predviđen je i jedan presedan. (*Schwartz, 1987.; Jastram, Leyland, 2009.*)

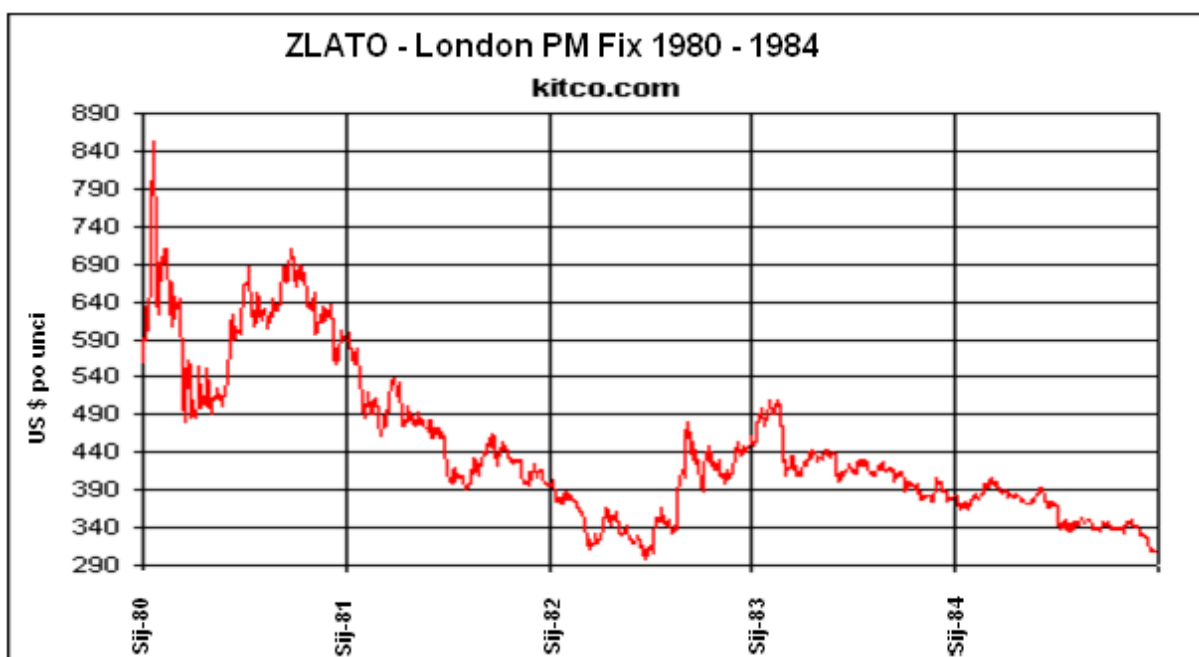
To je bila mjera iz 1971. godine koja se odnosila na suspenziju konvertibilnosti dolara u zlato. Ovim potezom Nixonove administracije i zlatno - dolarski standard je prestao postojati. Budući da je i njegova osnova, konvertibilnost dolara u zlato, također prestala postojati, time je načinjen prvi korak u pravcu demonetizacije zlata.

Službeno je monetarna cijena zlata napuštena na sastanku Međunarodnog monetarnog fonda na Jamajci 1976. godine. U cilju podrške procesu demonetizacije, MMF je iste godine formirao „Trust fond“ i počeo sa prodajom svojih zaliha zlata kao i SAD koje su na svojim aukcijama, također prodavale svoje zlato.

Godine 1978. izmjenom sporazuma o MMF-u (engl. the Second Amendment of the IMF Articles), odlučeno je da se zlato potpuno eliminira iz međunarodnog monetarnog sustava. Kao posljedica neuspješnog pokušaja da se uspostavi novi međunarodni monetarni sustav, članicama MMF-a ovim sporazumom je zabranjeno fiksiranje svojih tečaja prema zlatu te je ukinuta njihova obaveza obavljanja transakcija sa zlatom po službeno utvrđenoj cijeni od 35 dolara po unci. U cilju provođenja plana da se zlato izbacila iz sustava, MMF donosi odluku o oslobađanju dijela svojih zaliha zlata (50 milijuna unci od ukupnih 153 milijuna), jednim dijelom kroz prodaju na tržištu, a drugim dijelom kroz davanje zlata članicama u odnosu na njihove tečajeve. Ova mjera je utjecala na širenje zlata kroz međunarodnu zajednicu više nego prije i potaknula je interese za zlatom kod mnogih zemalja. Međunarodni ekonomski odnosi bili su suočeni sa porastom cijena nafte na što je utjecala kriza iz 1974. godine. Sve izraženijom inflacijom i promjenama deviznih tečaja veliki broj zemalja bio je suočen sa fenomenom stagflacije što je stanje visoke inflacije, dok nacionalni proizvod pada ili se barem ne povećava, gospodarstvo tada ne raste ili pada, stopa nezaposlenosti se

zadržava na istoj razini, ali ipak se povećava razina cijena. Zbog druge energetske krize i rasta cijena nafte, visoke inflacije u svijetu i smanjene prodaje zlata od strane Sovjetskog Saveza (SSSR), kao i male prodaje od strane centralnih banaka razvijenih zemalja, političke krize u svijetu i dr., cijena zlata u 1979. godini i početkom 1980. godine drastično raste. Povijesni rekord cijene zlata od čak 850 dolara po unci dostiže 21. siječnja 1980., ali detaljnije o tome u sljedećem poglavlju. Bojeći se pojave ekonomije bazirane na novčićima sa zlatnom podlogom i slobodnim određivanjem vrijednosti, odvojene od centralne banke, i sa nadolazećom prijetnjom kolapsa američkog dolara vlada SAD-a odobrila je nekoliko promjena u trgovini putem COMEX-a (engl. Comodity exchange). Ove promjene rezultirale su naglim padom obujma trgovine plemenitim metalima nakon 1980. godine. (Triffin, 1960.; Jastram, Leyland, 2009.)

Slika 1: Cijene zlata po unci u dolarima od 1980-1984.

IZVOR: <http://www.kitco.com/>

Vrlo visoke cijene zlata u 1979. i 1980. godini bitno su smanjile potražnju ovog metala, posebno u sektoru proizvodnje nakita. Zbog toga, ali i zbog značajnog pada cijena nafte i drugih sirovina, relativne stabilizacije dolara, visokih kamatnih stopa, povećanja ponude iz SSSR-a, Irana i Iraka (radi financiranja međusobnog rata), popravljjanja političke situacije u svijetu, primjene novih tehnologija u ekstrakciji zlata iz rude (posebno u SAD), povećanja proizvodnje u nizu zemalja u razvoju i proizvodnje iz sekundarnih sirovina (tzv. reciklaže) - cijena zlata u periodu od 1980. do 1985. godine ima izraženu tendenciju pada i u 1985. godini u prosjeku u tekućim dolarima iznosi samo 317,9 dolara po unci.

U razdoblju devedesetih godina, u razvijenim zemljama i nekim zemljama u razvoju sve je prisutnija svijest, kako u institucijama i fondovima, tako i kod stanovništva, da je znatno ekonomičnije ulagati u akcije, obveznice ili štedjeti u bankama nego kupovati zlato čak i kad je njegova cijena niska, pa i to saznanje nepovoljno djeluje na potražnju i cijenu ovog metala. Krajem 1997. godine stručnjaci Svjetskog savjeta za zlato su u godišnjem izvještaju istaknuli da samo dvije zemlje, Hong Kong i Dubai, imaju gotovo perfektno tržište zlata. Oni dalje ističu da sve druge zemlje, a posebno Kina, imaju jaku administrativnu regulativu koja bitno ograničava kupovine zlata, pa se one, uprkos znatnom padu cijene na svjetskom tržištu, ne povećavaju u odgovarajućem iznosu. Krajem 1997. i početkom 1998. godine, neke zemlje najavljuju da će rasprodati svoje monetarne rezerve zlata. U isto vrijeme najavljuje se mogućnost prodaje dijela rezervi zlata od strane Međunarodnog monetarnog fonda. Zemlje Azije, posebno Južna Koreja, Indonezija i Tajland, počinju kampanju apela stanovništvu da proda ili da pokloni državi dio svog zlata u cilju izlaska iz krize i to je dalo vrlo dobre rezultate. Ovo zlato se pretvara u poluge i izvozi, što je, uz bitno smanjenje uvoza zlata od strane tih zemalja, nepovoljno djelovalo na cijenu. Drastičan pad cijena nafte i niza drugih sirovina, do kojeg je došlo tokom 1998. godine, također je u izvjesnoj mjeri smanjio potražnju za zlatom u zemljama većim izvoznicima nafte i nekih drugih sirovina, što je dodatno nepovoljno utjecalo na cijenu ovog metala. Utjecaj na pad cijene zlata u 1998. godini imalo je puštanje u javnost informacije da je ponovno formirana Europska centralna banka, koja zamjenjuje centralne banke 11 zemalja članica Europske unije. Pošto je samo 15% svojih monetarnih rezervi držala u zlatu, postavilo se pitanje što će biti sa oko 12.500 tona zlata koje centralne banke ovih 11 zemalja drže u svojim trezorima.

Iako su visoki dužnosnici izjavljivali da neće doći do rasprodaje ovog zlata, ipak je strah kod proizvođača i vlasnika zlata od moguće prodaje makar dijela tih rezervi povećan. Zbog toga je povećan i strah od mogućeg daljeg pada cijene zlata, što je rezultiralo u većoj ponudi i prodaji zlata sa trenutnom isplatom, a to je dalo dodatni impuls za njegove cijene. (Conard, 2010; Elwell, 2011.)

Godine 1999. postignut je prvi sporazum centralnih banaka o zlatu CBGA1 (engl. *The Central Bank Gold Agreement* ili *Washington Agreement*) kao posljedica sve veće zabrinutosti da će nekoordinirane prodaje zlata od strane centralnih banaka destabilizirati tržište zlata i srušiti cijene zlata. S obzirom da su banke držale blizu jedne četvrtine ukupnih površinskih zaliha zlata, njihove aktivnosti vezane za prodaju zlata imale su veliki utjecaj na tržište zlata, posebno kada se radilo o centralnim bankama zapadne Europe. Također, zbog povećane potražnje za zlatom, dio centralnih banaka je sve više davao zlato na zajam, a povećana je i upotreba derivata. Te pozajmice su dodatno povećavale količinu zlata koja se nudila na tržištu. Pad cijena zlata, kao posljedica namjera centralnih banaka da prodaju zlato iz svojih rezervi, pogađao je i one zemlje koje su proizvodile zlato. Među njima su bile i zemlje u razvoju, uključujući i značajan broj najsiromašnijih.

Kao reakcija na takve okolnosti, petnaest europskih centralnih banaka su sklopile sporazum koji je pokrивao period od 5 godina (27. rujan 1999. do 27. rujan 2004. godine) u kojem su se dogovorile da zlato ostane značajan dio svjetskih monetarnih rezervi.

Naime, one su se složile da ograniče zajedničku prodaju zlata na 2000 tona tokom tih 5 godina (oko 400 tona godišnje). Također, dogovorile su se da davanje zlata na zajam i upotreba derivata neće rasti tokom tog petogodišnjeg perioda. Banke koje su potpisale ovaj sporazum su brojale oko 45% svjetskih rezervi zlata. Pored njih i mnogi drugi veliki posjedovatelji zlata (SAD, Japan, Australija, MMF, BIS) su se neformalno pridružili sporazumu ili su objavili da neće prodavati zlato. Kao posljedica toga, zalihe zlata pokrivene ovim dogovorom su porasle na 85% ukupnih svjetskih rezervi zlata. Objava ovog sporazuma je bila veliko iznenađenje i utjecala je na oštro povećanje cijene zlata u sljedećim danima. Međutim, tržište se brzo prilagodilo i cijene zlata su se stabilizirale. Europska centralna banka je 8. ožujka 2004. godine obnovila prethodni

sporazum i objavljeno je sklapanje novog sporazuma (CBGA2), koji je isto tako pokrivaio period od 5 godina (27. rujna 2004. do 26. rujna 2009. godine). Novi sporazum je potvrdio prvu klauzulu prethodnog da će zlato ostati značajan dio svjetskih monetarnih rezervi, prodaja zlata je ograničena na 2500 tona za 5 godina, odnosno na 500 tona godišnje, a dogovoreno je da se neće povećavati zajmovi zlata, kao ni upotreba derivata. (*W.G.C., 2010.; Jastram, Leyland, 2009.*)

Zlato je početkom 2008. godine dostiglo maksimalnu cijenu gledajući povijest od 1833. godine. Poskupljenju zlata do maksimuma, počevši od 2007. i početkom 2008. godine, potpomogle su kupovine potaknute rekordnim slabljenjem dolara prema valutama, vodećim konkurentima, kao i rekordan skok cijena nafte. Zlato, metal koji se smatra zaštitom od inflacije izazvane skokom cijena nafte i tradicionalno, "mirnom lukom u burnim vremenima", sigurnim korakom, kako kažu analitičari, dostiglo je cijenu od 900 dolara za finu uncu. Razočaravajući ekonomski pokazatelji iz SAD-a, najjače svjetske privredne sile, su loši za dolar, ali su dobri za zlato odnosno njegovu cijenu. Dolar je, kako pojašnjavaju, rekordno pao prema euru, dok je nafta, zbog tenzija između SAD i Irana i straha od nestašice energenata, dostigla maksimalnu cijenu od 100 dolara po barelu i to je bio jedan od faktora koji je znatno utjecao na zlato. Slab dolar je, istovremeno, učinio zlato jeftinijim kupcima koji ga plaćaju u drugim valutama i potaknuo potražnju. Taj plemeniti metal privukao je i pažnju investitora sa deviznih tržišta zbog očekivanog smanjenja kamata. Poticaj rastu cijene zlata dolazi i sa strane potrošnje, od Indije, najvećeg uvoznika, čiju potražnju analitičari "drže na oku" kako bi predvidjeli cijene. Ranije je spomenuto kako je Indija najveći uvoznik zlata. Zlato prate ostali plemeniti metali. Platina je dostigla rekordnih preko 1.600 dolara za uncu, poskupljenju tog metala potpomogla je i vijest o nesreći u rudniku kompanije Impala Platinum, drugog po veličini svjetskog proizvođača, i prekidu proizvodnje. Srebro je poskupjelo do 16,7 dolara, dok se paladijum prodavao po 389 dolara za uncu. (*Baumohl, 2010.; <http://www.srebrozlat.com/>*)

4.2. Vrhunac 2011. godine

Tijekom cijele 2010. godine zlatne rezerve kod središnjih banaka uvećane su za 76 tona, dok je to povećanje u samo prvih sedam mjeseci 2011. godine iznosilo 203,5 tona, što je rast od čak 168 posto. Pri tome treba imati na umu da su središnje banke uvećale svoje zalihe u vrijeme visoke cijene zlata, što pokazuje da vodstvo banaka ne smatra kako je zlato precijenjeno. To osobito pokazuje slučaj središnjih banaka Južne Koreje i Tajlanda koji su kupnju obavile tog ljeta 2011. godine, upravo u trenutku kada je vrijednost zlata na globalnim tržištima u odnosu na vodeće svjetske valute bila na samome vrhuncu. Zbog toga ne treba čuditi da je samo te godine cijena zlata na svjetskim burzama nekoliko puta srušila povijesni rekord izražen u dolarskoj valuti, ali i pad cijene ostalih roba. Cijena srebra također je doživjela vrlo značajan rast. Cijena po kojoj se te godine ova plemenita kovina prodavala na svjetskim tržištima dosegla je 40 dolara i 25 centi.

Slika 2: Kretanje cijene zlata tokom zadnjih 5 godina

IZVOR: <http://www.kitco.com/>

Slabiji dolar tek je djelomično odgovoran za toliko visoku cijenu zlata, jer u trenutku kada dolar padne, zlato postaje zanimljivo ulagačima koji trguju drugim valutama s obzirom na to da se cijena zlata izražava u dolarima. U tom trenutku svima je postalo jasno da je malo vjerojatno da će kamatna stopa rasti u skorije vrijeme, a kombinacija inflacije i nemira koji još uvijek potresaju Bliski istok je veoma dobar razlog da se investitori ohrabre na kupnju zlata.

U to vrijeme tenzije na Bliskom istoku i Sjevernoj Africi nisu bile riješene, isto tako tad su bili aktualni i sukobi u Libiji, nuklearna kriza u Japanu i zabrinutost europskim državnim dugovima, te se potražnja za plemenitim kovinama povećala.

Politika masovnoga obezvrjeđivanja vodećih svjetskih valuta nije bila dobro rješenje te je iz dana u dan sve više davala negativne rezultate. U takvim okolnostima, novokreirani novac brzo mijenja svoje pozicije što dovodi do snažnih oscilacija u cijeni ne samo zlata, srebra, platine i paladija, nego i drugih roba na tržištu. Pošto zlato i ostala roba na tržištu nisu vezani za valutu, samim tim što opada vrijednost valute njihova vrijednost je veća. Sve su to faktori koji dovode do povećanja cijene zlata koja je ionako bila u rastućoj putanji, međutim te godine se dogodilo više navedenih stvari koje su dovele do tog vrhunca. Nakon toga stanje u svjetskom gospodarstvu se počelo popravljati, investitori više nisu tražili sigurnu luku već su se okrenuli uobičajenim ulaganjima te se lagano počela oporavljati svjetska ekonomija a samim time i cijena zlata je počela padat. To je prikazano na slici 2. koja prikazuje kretanje cijene zlata kroz zadnjih 5 godina. (W.G.C., 2010.; <http://intelektualac.com/2014/10/03/predvidanja-analiticara-o-cijeni-zlata-na-kraju-2014-godine>; <http://www.gold-eagle.com/effects>

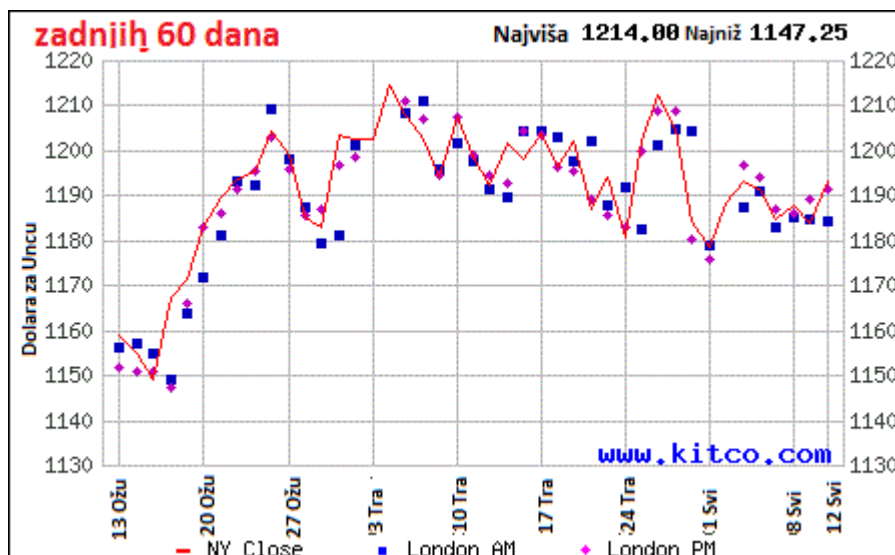
4.3. Cijena zlata danas

Velikim investitorima zlato nije bilo toliko interesantno u trenutku kada se kriza počela smirivati te se mogućnost potpunog urušavanja globalnog financijskog sustava smanjila, to je jedan od najvećih razloga zašto je cijena zlata počela padati od 2011. godine kada je dosegla rekordnu cijenu od preko 1900\$ po unci, pala je za 37%, te trenutno iznosi 1213\$ po unci. Samo u zadnjih godinu dana cijena je pala za 10%.

Osim smirivanja krize i vraćanja povjerenja u valute, uskoro više neće biti ni drugog najvažnijeg razloga rasta cijene zlata - niskih kamatnih stopa. Najveća i najvažnija centralna banka na svijetu (Američke Federalne rezerve) već dugo najavljuje da dolazi trenutak kada će početi dizati kamatne stope koje su spuštene za vrijeme krize.

S obzirom na to da je cijena zlata već sada, prije početka dizanja kamatnih stopa, pala za 37%, vrlo je lako moguće da će još značajno pasti kada ciklus počne. Većina analitičara dijeli takvo razmišljanje i predviđaju početak laganog konstantnog opadanja cijene zlata uz sitne skokove koji previše ne utječu na ništa i koji su kratkotrajni tj. nekoliko dana cijena naraste ili padne pa se vraća natrag na putanju pada. Sličan primjer je prikazan na slici 3. koja prikazuje kretanje cijene zlata u zadnjih 60 dana gdje vidimo jednu konstantu s nekoliko kratkotrajnih skokova. Točnije u ovom slučaju jedan neznatni pad u ožujku koji se kroz nekoliko dana vratio ka nekakvoj standardnoj kretnji.

Slika 3: Kretanje cijene zlata u zadnjih 60 dana

IZVOR: <http://www.kitco.com/>

Ciklusi spuštanja i dizanja kamatnih stopa u pravilu traju godinama te će vjerojatno i ovaj puta dugo rasti. Radi toga će si sve više investitora postavljati pitanje zašto držati zlato na kojem se ne dobiva nikakva kamata niti se očekuje nekakav rast, kada se u banci i na obveznicama može dobiti barem nekoliko posto kamata godišnje. To će gotovo sigurno dovesti do nastavka prodaje zlata i prebacivanja novca u banke, obveznice i dionice. Samim tim tržište će bit zatrpano zlatom i njegova cijena će i dalje padati. (<http://www.srebrozlato.com/>; <http://intelektualac.com/2014/10/03/predvidanja-analiticara-o-cijeni-zlata-na-kraju-2014-godine/>)

5. Zaključak

Tijekom zadnjih nekoliko godina događali su se brojni padovi i usponi u gospodarstvu i ekonomiji, a ranije u radu je opisano na koji način takve promjene utječu na cijenu nafte, hrane i svakako zlata. Ukoliko opet zavlada kriza kao recimo 2008. godine, kretanje cijene će ovisiti o načinu reakcije monetarnih lidera, tj. glavnih sila svjetske monetarne politike. Ukoliko počnu naglo tiskati velike količine novca, što je uobičajena situacija u vrijeme krize, cijena zlata će uvelike narasti. Ukoliko se uvedu razne kontrole ili slično, zlato će opet rasti, ali znatno sporije. Primjer za to je svakako smanjenje kamatnih stopa na ulaganje, što bi svakako moglo doprinijeti rastu cijena zlata, jer će još više štediša odustati od banaka i njihovih kamatnih stopa i okrenuti se ulaganju u zlato te time povećati potražnju za zlatom i povijest će se ponoviti.

Međutim stručnjaci kao i ostali građani se nadaju nekakvom oporavku svjetske ekonomije i u skorije vrijeme nitko ne priželjkuje nove krize tako da ne bi trebalo biti nekakvih neočekivanih promjena u cijenama zlata. Ono će vrlo vjerojatno biti u lagano padajućoj putanji do sljedećih poremećaja u svjetskoj ekonomiji, gospodarstvu, elementarnoj nepogodi na svjetskoj razini ili pak sukobu (ratu) svjetskih razmjera. Bez obzira na sve navedeno može se zaključiti, što se i kroz povijest pokazalo točnim, da zlato nikad neće postati bezvrijedno što se ne može reći za papirnate valute koje se kroz povijest mijenjaju i nestaju, a zlato je ostalo oduvijek posljednje utočište kao metoda plaćanja diljem svijeta. Ono je vječno!

Literatura

1. Chi G., Fuerstenau M., Marsden J.O., (1997). Study of Merrill-Crowe processing, Reno, University of Nevada
2. Conard, B., (2010)., Profiting from the World's Economic Crisis: Finding Investment Opportunities by Tracking Global Market Trends, John Wiley & Sons, New Jersey
3. Elwell, K. (2011). Brief History of the Gold Standard in the United States, Washington, Congressional Research Service
4. Jastram R., Leyland J., (2009). The Golden Constant: The English and American Experience, Northampton, Edward Elgar Publishing
5. Kenneth J. K., (1987). Gold Fever, 2. Izd., Connecticut, Darien Connecticut USA: Gold Fever Publishing
6. Kosares, J. M. (2010). The ABC's of Gold Investing: How to protect and build your Wealth with Gold, 3. Izd., Omaha, Addicus Books
7. Lewis, N. (2007). Gold: The once and Future Money, New Jersey, John Wiley & Sons
8. Marković, S. (1998). Hrvatske mineralne sirovine, Zagreb, Institut za geološka istraživanja
9. Miovanović, M. (2002). Sve o zlatu i nakitu, Beograd, Punta
10. Schwartz, A. J., (1987). Money in Historical Perspective, Chicago, University of Chicago Press
11. Slavković, G. (2008). Uspon cijene zlata, Bor, Institut za rudarstvo i metalurgiju
12. Triffin, R. (1960). Gold and the Dollar Crisis, New Haven, Yale University Press.
13. Vilar, P. (1990)., Zlato i novac u povijesti, Beograd, Nolit
14. Wiggin, A. (2007). Wealth with gold, New Jersey, John Wiley & Sons

Članci

1. Baumohl, B. (2010). Economic Growth Will Accelerate in 2010 – But Geopolitical Events Could Be The Big Spoler
2. W.G.C., (2010)., The Evolution in Central Bank Attitudes toward Gold, London, World Gold Council, April str. 4-7.

Internetski izvori

1. <http://www.dw.de/cijena-zlata-u-slobodnom-padu/a-16747616> (22.09.2014.)
2. Sergej Trajković; Zrinka Korljan <http://www.jutarnji.hr/-pad-cijene-zlata-je-dobra-vijest--vraca-se-kapital-na-trziste-/1097731/> (25.09.2014.)
3. <http://metro-portal.hr/zasto-je-zlato-vec-tisucama-godina-najbolja-valuta/67264>
4. <http://www.srebrozlato.com/> (27.03.2015.)
5. <http://intelektualac.com/2014/10/03/predvidanja-analiticara-o-cijeni-zlata-na-kraju-2014-godine/> (08.10.2014.)
6. <http://www.gold-eagle.com/article/effects-global-war-gold> (10.10.2014.)
7. <http://www.gold.org/investment/interactive-gold-price-chart> (12.11.2014.)
8. www.research.gold.org/research (12.11.2014.)
9. <http://www.zlatnapoluga.eu/zlato-i-trziste/korist-zlata> (15.11.2014.)
10. <http://www.ft.com/cms/s/0/d4d5ca52-6a9c-11e4-bfb4-00144feabdc0.html#axzz3UpJ2iyhA> (15.11.2014.)